

S K Å N E.

Frosta Härad.

Svensköps s:n,

Kilhult.

Ankefru Hanna Andersson.

/Mor Nils Anders/

R E G I S T E R.

	Sid.
Julfirandet	1.
Drömvarsel	5.
Frieri	6.
Bröllop	7.
Bäckahästen	14.
Älvaspel	15.
Skogssnuvan	16.
Läkekonst	19.
Gengångare	20.
Dödsfall	21.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2558

	44.	Sid.
Sjukdom /Tandvärk/		22.
Dop		24.
Bortbytingar		26.
Födelse		27.
Maran		29.
Förlossning		30.
Lyte		32.
Tydor /Om den tillkommande/		34.
Midsommar		35.
Folkmedicin		37.
Belysning /Tranlampor/		38.
Kreaturens utsläppande		39.
Djur		39.
Skärtorsdag /Skydd mot ont/		40.
Ljusstämning		41.
Penningvärdet		42.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMEDICIN

2558

1.

f-a
1.

LONDON SKAPADES
FOLKMINNESBOKEN

2558

Till julafton ströddes halm på golvet. Den togs av "rukleppor" /långhalmskärvar/. På det stora bordet lades en grann dug, en psalmebog o så ställd s där 2 ljus. Vidare 3 brödkakor och en ost lika stor som en brödkaka. Psalmeboken lades ovanpå osten. Ljusen stodo i malmstakar. I vardagslag använde man inte ljus utan tranlampor. Dessförinnan hade man träspånor s.k. dallor.

Jul.

Julahögen skulle stå på bordet hela julen och osten skulle skäras trettondeafton.

Av julabaged togs alltid en

2.

2.
f.a

brödkaka undan, som hästarna skulle hava innan de drogo den fässta "faoran".

Till julklapp fingo pigorna 2558

en näsduk och en kaka bröd och drägarna pengar och brännvin.

Till julaftonsmiddag skulle "suled" /skinkan/ vara kokt. Var och fick då en skiva bröd och så doppades den i spadet i grytan och kallades "måljebrö" /av det franska pain mouillé. Då stodo både karar och fruntimmer runt om grytan och så bjöds brännvin på allesamman.

Juldagen skulle där inte mågas i fähused. Annandagen skulle kreaturen ha salt, svavel och malört. Hästarna fingo också lite.

Om man tidigt annandagens morgon kunde komma åt att stjäla den andres grejor,

*Skara
Frosta
Drauckop
1929*

3.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

*M. Bond & Nilsson 3
Skara Nilsen J. G.
Kilbust, Svartkop*

så var det bra.

Annandagens morgon kommo

staffansriddarna. De skulle komma innan dar.

2558

Det var byns drängar och hemmanssöner, som redo

staffan. De redo ibland in i stugan, särskilt

på de sista gårdarna, för då voro di bra på

snorren. Brännvin bjöds på staffansriarna var de

kommo. Sageskvinnan mindes inte hela staffans-

visan men ett par verser:

Staffan var en stalledräng.

Tacka Mor för mad o skänk.

Ja, Mor hon står i spisen

o skär ett stycke av grisen.

Då man inte längre red

Staffan, gick man julaspöke istället.

4.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4.
f-a

På den tiden hade man inte julgran
men för en 60 år sen hade de julgran hos länsmannen.

Upphängd i taket över bordet
hade man en "båskrona" /halmkrona/. Sageskvinnans
moder hade gjort en båskrona av kokt kornhalm.

2558

På väggarna hade man hängt
upp "stycken" och drälladukar.

Julafton skulle där städas
i alla ugnar.

Längst tillbaka sageskvinnan
mindes brukad man inte fara till kyrkan juldags-
morgonen. Det var först för en 70 år sen, som
man började fara till julottan. Man skulle vara
i kyrkan vid 5-tiden på morgonen.

Efter nyårsdagen samlades
i tur och ordning på varje ställe för att leka
julalekar.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5

B. 4

2558

Om man julafton gick utan- Varsel.
för fönstret och tittade in, så skulle den, som
under året skulle dö, sitta huvudlös.

6.
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7:e 6
2558

En gammal käring skulle först
höra ätte, om de va lönt för den unge mannehatt
fria. Vid själva frieriet skulle en gammal man
vara med, "o han skälle orätta äraned" /uträtta
ärendet/.

Frieri.

Då det var bestämt, köpte
mannen örnringar eller en fingerring, en schal
och näsdukar till sin fästmö.

Men engan där ble nåd vegjort,
skälle bruens föräldra se hans hem.

Vid lysningens uttagande var
fästemöns fader med.

2558

Bruden var klädd i svart vadmals-
klänning med rynkeärmar samt vitt förkläde.
Hon hade ett silkeband om huvudet ungefär ett
halft kvarter brett. På huvudet hade hon först
en krans och där ovanpå en krona. Om halsen
hade hon en silverkedja. Tröjan var tillknäppt
med "marnor" /hakar/. Alla de kvinnliga gäs-
terna såväl de gifta som de ogifta hade vita
förkläden. De gifta kvinnorna hade klutar på
huvudet, men de unga flickorna hade ett brett
silkeband om håret.

Bröllop.

Till ett bröllop bakad s många slags bröd.

Man slaktade svin och "fäkreg" /fäkreatur/,
höns, gäss och får. Gästerna hade "förning"
med sig. En ordentlig förning bestod av:

2558

6 kakor bröd, 2 fat gröt och en stor stek.

På vägen till bröllopet hade man alltid brö-
det i en "båskyba" /halmkupa/.

Till ett stort bröllop hade
man som förning:

3 kakor sursött och 3 kakor
sutt bröd, 2 grödafad och 2 stekar. Steken
togs av en fårbog. Den koktes först lite och
sen skars ovanpå skåror på längden och på tvä-
ren, varefter socker ströddes på. Sedan togs
den ut på "onsköded" /den av flata stenar lagg-
da härden ute i köket/ och plåcerades på "kel-
foden" /kittelfoten/ och bryntes lätt på båda

sidor över glöder av "bögeträ" /bokeved/.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Därefter ströddes mer socker på.

På ett stort bröllop va
men mad o go mad. Stora fad mä sul/kött och
fläsk/.

2558

En av släktingarna, varli-
gen brudens broder skulle bjuda till bröllopet.

2 spelemän spelade ett stycke
för varje gäst, som kom.

Före vigseln bjöds på lite
smör och bröd.

Prästen skulle alltid vara
med på bröllopet, men han for vanligtvis hem,
sen han ätit det första målet.

Man hade alltid en tales man,
som skulle se till, att allt gick rätt till
och att ingenting fattades av såväl mat som

dryck. Den andra dagen skulle han taga upp brua-
pengen på en "tallerk" /tallrik/. Va en i nådlänna
omständigheter, så ga en sådärna en 25 kronor.

2558

Talesmannen sad , när han tog upp bruapengen:

Ja ska si som de e, att många känna hjälpa en ,
men en kan inte hjälpa många. Sedan alla hade
givit sin penning, bjödos kararna på brännvin
och kvinnorna på vin och efteråt på ett slags
"pannekaga".

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESSAMNIV

"Tappegrisen" skulle tappa
upp dricka och brännvin, som di hade på stora
"töngor" /tunnor/.

Då de andra gästerna fingo
ärter, skulle talesmannen alltid ha svinaföder.

Den vanliga efterrätten
efter en ordentlig måltid var "steg o gröd o
spedkager".

Sen vigseln var över och man ätit slut på den första måltiden, spelade spelemännen upp och så dansade man till 12-tiden på natten.

2558

Gästerna fingo sen ligga på golvet eller hos "nabbona" /grannarna/.

Den andra dagens morgon skulle brudparet bjuda gästerna "trakterning" på sängen. Då skulle den närmaste släktingens spettekaka skäras.

Mor Nils Anders kunde inte minnas, att man hade bröllopsrim på den tiden.

Då va där så gott om mad på ett bröllop, så en to gärna letta mä se hem i lommedugen.

Både gubba o käringa drucko brännvin ur "sellstoba" /silverstop/. Här ä nåck di som ha sellstoba inu, men de ä särskellt o få se dom.

Ett par dagar efter vigseln skulle brudfolket flytta ihop. Var det riktigt bra, skulle de helst ha omkring 12 lass. Vid flyttningen skulle de ha siktebröd med sig att dela ut till åskådare.

Flyttelassen skulle köra före, därefter brudfolket och sen släkten.

Sen hade man "flöttegille" i det nya hemmet.

På den tiden varade ett bröllopså-
där en 4 dagar.

Man brukade alltid resa äreportar.
Till bröllopet bjödos släkten samt byafolket.

Placeringen vid ett bröllop var en synnerligen bekymmersam sak. Strax intill brudparet suto bruatärnorna och därefter brudens systrar, om inte föräldrarna voro med.

Vid kyrkvigsen skulle talesmannen

13.

KONVOKTIONSREKORD
FOLKMINNEBOKEN

13.

och spelemännen på väg till och från kyrkan sitta på
brudfolkets vagn.

2558

Stc

Enk 24

Svenskorp 2:2

1924

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

15.

Uppm.

Bonde Nilsson 15

2558

Ber. Hanna Andersson

Vissa nätter kunde Mor Älvaspel.

Nils Anders' moder höra en härlig musik, som gick längs vägen utmed bäcken. Det lät mycket vackert. De hade må bäcken o göra. Sånnt ä i vann.

14.

4.9.
14

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2558

Bäckhästen var som en Bäckhästen.
vanlig häst, men han kunde bli så lång som
helst. När någon satte sig upp på honom,
sprang han ut i vattnet och försvann med dem,
såvida de inte nämnde Guds namn.

16.

161.
A. e

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2558

En gång, då Mor Nils Anders Skogssnuvan,
egen dotter varit på arbete i en grannby och var
på hemväg, fick hon plötsligt bredvid sig höra
schask, schask och så gick något av vägen, som
hon fick följa med ett stycke.

Hon var säker på, att det
var skövsnuvan, för folk hade ofta sett ett frun-
timmer där, som var konstigt klädd. Hon hade en
lapp ovanpå en annan över hela klänningen.

Sageskvinnans fader hade
ofta talat om en historia om skogssnuvan, som

17.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

172.

han själv varit med om.

Han hade annandagjul ett år varit och hälsat på en granne ett stycke från hans hem. Han var ridande , men då han kom till ularpelier-**2558**na, gick han av hästen. Rätt som han går där får han till sällskap ett fruntimmer, som var klädd i rött förkläde och kjorten med sammet på. Hon sade till honom, att de ju gått kunde gå och snacka ett tag om "vär o veng" /väder och vind/. Han kom inte åt att se henne på ryggen, men sade han: "De va ju inte så ånnalit, fårr di ä ju håla bagte som ett bagetru!" De va skosnuesatanen, sade han, för nårr ja velle sätta me opp på öged, så sa hon: "Du kan inte komma opp!" Han hoppa och hoppa, men han kom inte upp på hästen. Då tog han till sist betslet av hästen, titta genom det och spotta genom det och då försvann hon. Men då hörde han ett högt skratt borta i skogen.

Då han kom hem hade han när efter inte kunnat hitta in på hackelselogan, men så kom hans hustru ut och hjälpte honom. Då hon satt och mjölkade, var han inne på logan och då tyckte han, att något kom och lyfte honom. Han blev så rädd, att han kastade lyktan långt bort.

2558

På 2 år efter denna händelse kunde han inte gå hemifrån utan att gå vilse.

Det liksom högg i skogen och träden fälldes alltid, då oväder var i antågande. Det var skogssnuvan, som for omkring i skogen.

Man skulle aldrig retas med henne, om hon kom i ens sällskap.

19.

19

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2558

Då barn hade utslag, brukade man taga dem till ett lik och bedja liket att taga sjukdomen med sig. Sjukdom.

20.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

A:0 20

2558

Då man fört ett lik ut ur Gångångare.
ett hus för att begravas, brukade man kasta en
skål vatten efter eller också en handfull lin-
frö för att inte den döde skulle gå igen.

2558

Man brukade alltid lägga Dödsfall.
en sax och en bok på liket. De lågo kvar ända
till dess prästen läst över liket, då en av de
närmaste släktingarna togo bort dem.

Var man besvärad av ohyra
t. ex. skäktor i hemmet, så kunde man stoppa
några skäktor i en gåsapenna och gå till ett
lik och be detta taga skäktorna med sig. Man
lade gåsapennan till liket.

21.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22.

J. J.

2558

Ett bra medel mot tand-
värk var att tvätta kallt vatten på kinderna
men akta sig, så att man inte fick av vattnet
på händerna. En annan fick tvätta på.

Kloga brukte prega mä ett
spig i tannen o sin slao eng den i ett trä,
som en allri kom fårbi mar.

Kunde man bli koppad,
var det vanligen det bästa. Så blev man av med
dåligt blod.

Man kunde också gå till

Tandvärk.

en död och be honom taga tandvärken med sig i graven.

Nårr en kom te liged, skällo
en ta den döes näve o lägga på käftana /kinderna/
och så be honom taga tandvärken med sig.

skulle få tandvärk. Hon skulle gnida med en trasa
och sen skulle denna stoppas in i en spricka.

2558

Man brukade stoppa allt möj-
ligt innanför "svöbed" /svepet/ för att inte barnet
skulle komma att fattas av det.

24.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24.

J:b

2558

Det första barnet skulle
vanligtvis faderns syster hålla /bära till dopet/.

Dop.

Då de kommo från kyrkan,
skulle de "gi spark pao dåren/sparka på dörren/
och så skulle modern komma och öppna. Detta för
att barnet skulle bli snällt.

Under dopet skulle gudmodern
lägga pengar, ett stycke ost och ett stycke bröd
i barnets kläder för att det inte skulle komma
att fattas något av denna världens goda. Vidare
skulle hon gnida det på kinderna för att det inte

Skåne
Frösta
Svensköp
sept 1919

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESMUSEUM

26.

Cyrt. Borden Wilson

Bar. Hanna, Anderson
Fälthult

26
A:d

2558

I Svensköps socken hade
funnits 3 stycken bortbytingar.

Bortbyting.

De hade stora huvuden
och så visste de inte, när de voro mätta.

Då ett barn var fött,
brukade man lägga en sax, en röllesten och
Gus or på glötten för att inte troll skulle
komma och byta bort den mot ett av sina egna.

27.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

27.

f.a

2558

Efter ett barns födelse fick inte modern gå över vägen, förrän hon gått i kyrke. /Blivit kyrktagen/ I annat fall kunde trollen taga henne. I den 6-e veckan efter barnets födelse gick hon i kyrkan. Hon skulle helst ha med sig en 6-7 andra gummor. Allesamman kommo in genom "vanghused" /vapenhuset/ och så ledde prästen henne fram till altaret.

Födelse.

Efteråt hade de gille s.k. kyrkegångsgille.

Det vattnet, som man tvättat
ett nyfött barn i, skulle slås ut inomhus. Solen
fivk inte skina på det. 2558

En kvinna, som ej gått i kyr-
ke, fick ej gå över en väg eller vatten. Om kreatur-
en gingo över den vägen eller drucko av vattnet,
så blevo de sjuka.

Barnmorskan skulle först lämna
barnet åt fadern, som skulle läsa Fader Vår över
det.

Nabbokvengerna brukte komma
mä risengröd o rögröd o kager te barnsängskvinnan.
För längre tillbaka hade de "brösoppor" /brödbitar
stekta i smör/.

2558

Maran gick på folk om
nätterna o tröckte dom på bröstet.

Maran.

Hon kunde komma in ge-
nom ett nyckelhål.

Mor Nils Anders' fader
brukade ibland säga, sen han lagt sig: "Flöt-
ten mina träsko o sätten dom inte, som ja ha
gaoed ao dom. Den ena skulle stå med tåändan
vänd mot sängen den andra med klacken mot
sängen. Om de inte stodo så, så jämrade han
sig i sömnen.

30.

30.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

J:a

2558

Om en kvinna, då hon var Förlossning.
med sitt första barn, kröp genom en föla hamm,
fick hon sedan alltid lätta förlossningar.

Hennes första barn blev
förstås, om det var en flicka, en mara och om
det var en pojke en varul /varulv/.

En lantbrukare hade en
märta, som en gång hade fölad ude på fäladen
o hanses tös velle tvånged gao mä. Närr di
komme did sa tösen: "Ha ä ditta Far?" Bry de
inte om ded, sa Faren, o så grava han nör ed
i joren. De va lättan /efterbörden/, som han

på enga villkor velle la tösen få fatt i.

Ah, d' va så tosed mä sånt,
ja, fy fårr den laie, va de va rälit mä'd, sade
Mor Nils Anders.

2558

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ja

2558

På ett ställe stod hus-
modern vid bordet och skar bröd, då drängen
kom fram till henne med en bössa, som han ta-
git ner från "pallstängerna" /stängerna ovan-
för sättugnen/ och med hanarna uppspända.
Den flicka, som kvinnan sen födde, hade har-
skår. Farlit o se hanana uppspända. De kom
genom blod. Bara inte kvinnan blev rädd var
det inte farligt.

Lyte.

Om en havande kvinna fick
se ett kistelåg stå på kistehagana / hakarna,

i vilka låset grep in, ej glidit ner i låset/
så fick barnet harskär.

En kvinna kom att gå under ett "kalalöbe" /löpet, d.v.s. kalvmagen som användes vid beredning av ost/, och några droppar från detta föllo i hennes ansikte. Barnet höll inte tätt. Vissa dagar kunna vara särskilt farliga.

2558

En havande kvinna fick inte heller taga blodet vid svinslakten. Barnet fick slaget, om modern sett ett djur dö.

Ett barn med lyte kunde bli bra, om man lade den kniven, som djuret stuckits med i barnets säng, då det var fött.

2558

Den unga flicka, som ville Tydor..
se sin tillkommande, skulle midsommarafton äta
en hel salt sill med inälvor och huvud och
stjärt. Under tiden fick hon inte yttra ett ord.
På natten drömde hon, att någon gav henne att
dricka. Denne skulle bli hennes man.

2558

* Midsommarafton samla-

Midsommar.

des ungdomen i varje by på en slät och jämn plats, där man rest en majstång. Tidigast hade den ej tvärträ. Den var prydd med friska blommor, gröna löv och pappersremsor. I toppen satte man en stor "kåst" av blommor och grönt. Man satte ibland fast ljus i stängen nerifrån och ända upp i toppen - dessutom hade man papperslyktor.

Man dansade på gräsmattan och när den blev sliten, strödde man lita fin

grus på.

Midsommarafton satte man också upp trågungor. Gungorna voro så breda, att två stycken kunde sitta i bredd och gunga.

2558

Då skulle man plocka vissa slags blommor och urter. Man skulle gräva upp blodroten och så skulle man plocka av alla slags örter och blommor samt 9 slags löv av lövträd. Detta var bra att röka sjuka människor och djur med. "Sannhansurter" /Sankt Hans-örter/ voro särskilt bra mot allting.

Vidare fick man inte glömma att midsommaraftonen efter solens nedgång binda bast om lostecka, pion och kejsarkrona, annars fick man kräfta, om man rörde vid dem.

37.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

37

f.z.

2558

Då en människa eller ett Folkmedicin.
djur blivit ormbiten, var det bra att gnida
med vitlök eller lostecka.

2558

Man använde tranlampor med
"maravege" i. En maravege /märgveke/ fick man på
så sätt, att man tog ett stort och tjockt strå
av vår vanliga säv, skalade av det yttre gröna
skalet till hälften och sköt sen med nageln av
märgen. Den sög tranet till sig och lär ha varit
bra till lampveke.

Belysning.

Maravegana skulle alltid
tagas i ny.

39.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

39

P:6

S:a

2558

Innan kreaturen släpptes ut på "framtien" /våren/, hängde man ett knyde i rompan innehållande kamfer, vitlök och dyvelsträck på varje ko.

Alla fäkregen skulle "älle gnias om nosana" /alltid gnidas om nosarna/ innan de släpptes ut på bete första gången på våren.

Den askan, som brändes mellan julafton och juldagen, tog man alltid väl vara på. Den siktades genom ett såll över kreaturen för att skydda dem mot löss.

Djur.

Skydd mot

ont.

Öst. Skåne
H. Frösta
Sm. Svandö
Mjöt år 1929

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

46.

40

N:6

Mjöt. Pönd, Mjöt
Pönd. Hama, Mjöt
2558
Fidd. Kihult, Svandö

Kvällen till skärtors dags- Skärtorsdag.
natten skulle man skriva kors över dörrarna mot
spöge och troll.

2558

Vid ljusstöpning slog man först kokhett vatten i en kärna och därovanpå smält talg. Dess förinnan hade man snott vakarna av skättefallsgarn. Man gned det fritt från skävorna med en lase. Man trädde så vekarna på käppar och doppade dem ner i talgen. Mellan varje gång man doppade fingo de torka. Man doppade vekarna, till dess de fått önskad tjocklek.

Ljusstöpning.

Y2.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

S: 42

2558

Mor Nils Anders påstod, att
hennes fader skulle ha sålt en stut för en plåt en
gång, han behövde pengar och inte kunde föda den.
En plåt var lika med 33 öre.